

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

кандидат історичних наук

викладач кафедри теорії та методики навчання

Івано-Франківського обласного інституту

післядипломної педагогічної освіти

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>

e-mail: drogobutsky@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ 1918–1919 РОКІВ У СПРАВІ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ САМОБОРОНИ (1943)

Висвітлено окремі аспекти використання представниками націоналістичного крила національного руху Опору періоду Другої світової війни військового досвіду учасників українських збройних формувань часу національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. Акцентовано на подіях постання та розвитку в Галичині окремих тактичних одиниць структури Української народної самооборони в період другої половини 1943 р. Виокремлено випадки причетності до розбудови цих збройних відділів зокрема та військової підготовки представників націоналістичного підпілля у краї загалом ветеранів Легіону Січових стрільців, Української Галицької армії (УГА) та військових формувань Української Народної Республіки (УНР). Ці факти проаналізовано в контексті розвитку концепції національного війська в середовищі керівних кіл українських націоналістів на різних етапах гітлерівсько-радянської війни (1941–1945). Окреслено основні етапи еволюції бачення керівництвом українського націоналістичного руху процесу розбудови вітчизняних збройних сил.

Виокремлено причини та чинники, які впливали на поступове зміщення уваги від ідеї створення регулярного війська до ідеї розгортання партизанської форми боротьби з окупційними режимами. Проаналізовано зовнішні та внутрішні передумови, що обумовили розширення географії збройного опору окупантам. Виокремлено регіональну специфіку у процесах розгортання мілітарних структур під егідою представників націоналістичного крила національного руху Опору.

Представлено бачення представниками тодішнього напрямку суспільно-політичного життя краю ролі збройних сил у справі реалізації ідеї національної державності. Розкрито особливості ідеологічного обґрунтування збройного чину. При цьому наголошено на факті постання традиції боротьби за втілення державницьких устремлінь нації.

Ключові слова: традиція, збройні сили, державність, рух Опору, націоналізм.

У дійсності вітчизняної державності один з актуальних аспектів – це ствердження традиції національного державотворення ХХ ст. Віховим її етапом стали події

національної революції 1917–1921 рр. Водночас трагічний кінець тих форм української державності, які виникли у вказаний період, не треба трактувати як кінець – вони спричинили нову фазу боротьби за реалізацію визначального національного інтересу. Її виявом стали змагання періоду Другої світової війни. Відзначаю, що в цьому процесі національній спільноті довелося акцентувати на необхідності розвитку невід’ємного елементу державності – власних збройних сил.

Проблема національного військового будівництва в період Другої світової війни на сьогодні переосмислюється і все більше цікавить істориків. Відтак уже наявні ґрунтовні дослідження збройного підпілля Організації українських націоналістів (бандерівців) (ОУН(б)) та Української повстанської армії (УПА) як у загальному¹, так і регіональному масштабах². Вагомий у цьому контексті доробок представників української діаспори³, а також представлений увазі наукової спільноти та загалу корпус джерел⁴ і спогадів сучасників подій⁵.

Відаючи належне вказаним дослідженням, хотілося би відзначити невинуватого прогалину у відтворенні історичної дійсності щодо специфіки військового будівництва під проводом ОУН(б) у Галичині в середині 1943 р. Найяскравішим виявом останнього вважаю процес створення та подальшого розгортання структур Української народної самооборони (УНС). Варто наголосити, що один з ідеологічних аргументів на користь доречності активності в означеному напрямі полягав у тому, що УНС трактували як вияв волі нації до збройного чину в обстоюванні права на власний державний суверенітет. Доцільним видається простежити справжнє підґрунтя такої позиції, зокрема через аналіз зв’язку поколінь у військовому аспекті державотворення.

Необхідність створення власних збройних сил чітко визнають представники ОУН(б) напередодні Другої світової війни. Розуміння потреби національного війська притаманне також тодішнім провідним громадським діячам і ерархам.

¹ Русначенко А. Народ збурений: національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–1950-х роках. Київ: «Пульсари», 2002. 519 с.

² Ільницький В. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). Дрогобич: Посвіт, 2016. 696 с.

³ Лебедь М. УПА. Українська Повстанська Армія. Її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу. Репринт. вид. 1946 р. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2012. Ч. 1. Німецька окупація України. 160 с.; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–1949. Довідник П. Нью-Йорк: Пролог, 1995. 295 с.

⁴ Літопис Української Повстанської Армії. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1987. Т. 3: Чорний ліс: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА (Чорний ліс), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА. Кн. 1: 1947–1948. 273 с.; Літопис УПА. Нова серія. Київ; Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 2007. Т. 10. Життя і боротьба «Тараса Чупринки» (1907–1950). Документи і матеріали. 834 с.; Літопис УПА. Нова серія. Київ; Торонто, 2009. Т. 13. Военна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали. Кн. 2. 1232 с.; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст.: документи і матеріали: в 2 -х т. / за ред.: М. Вітенко, М. Кугутяк. Івано-Франківськ: КПФ «ЛІК», 2009. Т. 2, кн. 1: 1939–1945. 599 с.

⁵ Паньківський К. Від держави до комітету. 2-ге вид. Нью-Йорк; Торонто: Вид-во Миколи Шлемкевича «Життя і мислі», 1970. Кн. 10. 149 с.; Яшан В. Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станіславівщини в Другій світовій війні, 1941–1944. Торонто: New Pathway Publishers Limited, 1989. 284 с.

Напередодні та в часі німецько-польського конфлікту керівництво ОУН(б) ситуативно співпрацювало із військовим командуванням збройних сил нацистської Німеччини та представниками Абверу. При цьому українська сторона дбала про власні цілі, зокрема можливість підготовки військовиків для подальшої боротьби за державність.

Підтвердженням факту реалізації українськими націоналістами власної лінії у питаннях зовнішньої та внутрішньої політики стала участь військовиків Дружин українських націоналістів (ДУН) у подіях національного державотворення кінця червня – початку липня 1941 р. у Львові. Їх можна розглядати як один із своєрідних рубежів у взаємодії військового чинника Німеччини та Проводу ОУН(б).

У пн. 1 «Акту відновлення Української Державності» (30 червня 1941 р.) українців закликалися «не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Суверенна Українська Влада» – один з основних елементів державного організму⁶. Згодом, вже в умовах післявоєнної радянської дійсності, у підпільних пропагандивних виданнях зазначалося, що проголошення відновлення державності, «знаючи, що імперіалістична Німеччина не признає її», було покликане реалізувати конкретні завдання: «1) Виявити волю українського народу до самостійного державного життя ... 2) Відновити державницьку традицію 1917–1920 рр. ... 3) Зробити голосною справу української державности в світі та переконати всіх, що український народ не погодиться ніколи на чужу “опіку” ... 4) Розбити недоречні байки ... про українсько-німецьку співпрацю ... 5) Змістя показати всім правдиві заміри німецького окупанта»⁷. Відзначу намагання представників Проводу ОУН(б) обумовити власні дії потребою реалізації національних державницьких устремлінь, що починалися, зокрема, з подій національної революції.

У прикінцевій частині «Акту відновлення Української Державності» констатовано, що за «Суверенну Соборну Державу» боротиметься «Українська Національна Револуційна Армія» (УНРА)⁸. Появу таких відозв підтверджують спогади сучасників. Кость Паньківський, характеризуючи ситуацію у Львові, зазначав: «Мав я сам нагоду читати вже цього ж 1 липня перші проголошення ОУН про створення держави й організацію війська. Їх розліпили у друкованій формі на мурах міста, а також роздавали у формі циклостилевих летючок»⁹.

На жаль, часто простежується відсутність належного розуміння процесу розбудови збройних сил під егідою ОУН(б) у середовищі сучасних дослідників, зокрема зарубіжних. Так, окремі польські стверджують, що військо відновленої актом 30 червня 1941 р. Української держави «становила українська міліція т. зв. Січ. Це була напіввійськова організація, творцем якої був Тарас Боровець “Бульба”»¹⁰.

⁶ «Акт відновлення Української Державності», ухвалений Установчими зборами західних українських земель у Львові. *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. ...* Т. 2, кн. 1. С. 159.

⁷ В. Ж. Велика проба 30 червня 1941. *Літопис УПА. Нова серія*. Т. 13. С. 652.

⁸ «Акт відновлення Української Державності», ухвалений Установчими зборами західних українських земель у Львові. *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. ...* Т. 2, кн. 1. С. 159.

⁹ Паньківський К. Від держави до комітету. С. 33.

¹⁰ Argasinski M. *Konspiracja w powiecie lubaczowskim w latach 1939–1947*. Zwierzyniec, Rzeszów: OS «Ostoja», 2010. S. 235.

Натомість військова сфера в тодішньому процесі державотворення офіційно підпорядковувалася генералові Всеволоду Петріву* (1883–1948), заступниками якого призначено Олексу Гасина та Романа Шухевича¹¹. Посаду коменданта УНРА влітку 1941 р. обіймав Іван Климів¹².

Проте після придушення нацистами державотворчих устремлінь українських націоналістів процес повноцінного формування регулярних національних збройних сил було призупинено. Українцям пропонували вступати до підконтрольних нацистській адміністрації поліційних формувань, а також у прикордонну, залізничну та фабричну охорону¹³. У середині серпня 1941 р. рішенням губернатора в межах дистрикту «Галичина» створювалася Українська допоміжна поліція (УДП)¹⁴.

Наведені факти та реалії окупаційного режиму загалом, як і перебіг радянсько-гітлерівської війни, змусили керівництво ОУН(б) у 1942 р. визнати необхідність створення партизанських військових сил усупереч наявних у середовищі провідних діячів ОУН(б) поглядів, які зводилися до того, що «не партизанка сотень, чи навіть тисяч, а національно-визвольна реакція мільйонів українських мас – наш шлях»¹⁵.

Роман Шухевич («Тарас Чупринка») наголошував, що «Український визвольний рух ... прямує завжди, до ... побудови Української Самостійної Соборної Держави»¹⁶. Він, окреслюючи процес розбудови елементів державного організму влітку 1941 р., наголошує на несприйнятті таких ініціатив окупантами і впровадженні ними в дію «гнобительської політики», результатом якої стало «виарештування членів Українського Державного Правління, багатьох діячів українського підпільного руху та чільних українських патріотів»¹⁷. Р. Шухевич акцентував на «жорстокому гнобленні» українців, особливо в межах райхскомісаріату «»країна», зі сторони фашистів, а також радянських партизан, діяльність яких часто зводилася до «грабування українського населення ..., до розправ над українськими патріотами»¹⁸. Така ситуація стала причиною того, що «активний, бойовий елемент Полісся та північної Волині, зорганізований у рядах ОУН ... з метою боронити українські маси від терору гітлерівців і більшовицьких партизанів та прагнучи активно, зі зброєю у руках боротися за здійснення самостійницьких прагнень українського народу, восени 1942 р. почав творити збройні групи. Ці групи примушені вести боротьбу відразу на три fronti:

* Паралельно він обіймав посаду голови Українського національного комітету, створеного 22 червня 1941 р. у Кракові.

¹¹ Склад Українського Державного Правління – українського уряду, очоленого Ярославом Стецьком. *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст.* ... Т. 2, кн. 1. С. 160; Бедрій А. ОУН і УПА. Нью-Йорк; Лондон; Мюнхен; Торонто: Українська центральна інформаційна служба, 1983. С. 20.

¹² Ішук О., Огороднік В. Генерал Микола Арсенич: життя та діяльність шефа СБ ОУН. *Коломия*: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2010. С. 88.

¹³ Там само. С. 86.

¹⁴ Паньківський К. Роки німецької окупації ... С. 401.

¹⁵ Сірський В. УПА й дивізія «Галичина»: факти й фантазія. Б.м.в., 2000. С. 9.

¹⁶ Генерал Тарас Чупринка. До генези Української Головної Визвольної Ради (1948 р.). *Літопис УПА. Нова серія*. Т. 10. С. 337.

¹⁷ Там само. С. 336–337.

¹⁸ Там само. С. 337.

проти гітлерівських окупантів, проти насланих Кремлем в Україну більшовицьких партизанів та проти польських шовіністів»¹⁹.

Тут варто відзначити, що в матеріалі, датованому 1948 р., Р. Шухевич намагається, на мою думку, дещо змістити акценти, говорячи про головні зусилля ОУН(б) у процесі формування збройних відділів. Натомість вважаю, що ініціатива в цьому руслі виходила від народних мас, а оунівці використали її, поступово витісняючи з арени подій конкурентні сили (наприклад, загони Т. Бульби-Боровця).

У межах Галичини розбудова військових структур націоналістичного підпілля пов'язана з постановам УНС. Для її формування був уповноважений Олександр Луцький. Він після захоплення спецгрупою Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) у ході слідства констатував: «Обласні Проводи ОУН повинні були всіх мобілізованих забезпечити достатньою кількістю одягу, харчуванням, передати їм наявне озброєння і направити їх в попередньо означені мною місця формування УНС в Карпатських горах»²⁰.

Постання цих збройних відділів не залишилося поза увагою сучасників. Так, В. Яшан згадує, що «між тим по лісах вишколювалися невеличкі кадри Української Народної Самооборони, що стала зав'язком Української Повстанської Армії»²¹.

Формування УНС відбувалося стараннями функціонерів структури ОУН(б), що існувала на той час у Галичині. Окремі з них, як і безпосередньо змобілізовані до загонів УНС члени організації, мали досвід військової служби в попередніх національних збройних формаціях, серед яких й УГА. Водночас варто відзначити постійну відсутність необхідної кількості компетентних у військовій сфері спеціалістів. Це яскраво давалося взнаки, зокрема у справі забезпечення підрозділів відповідним командним складом. Зауважу, що в довоєнний час «польський уряд планово не допускав галицьких і волинських українців не тільки до професійних офіцерських шкіл, але в 30-их роках вже навіть і до шкіл офіцерів резерви»²².

Водночас значна частина тих керівників, які мали досвід військової справи, не були спроможні застосовувати його, видозмінюючи відповідно до дійсності партизанської форми спротиву. У зв'язку з цим провідник Подільського краю ОУН(б) Іван Шанайда («Данило») зауважував: «Більшість командирів ... будучи виховані в регулярній армії не можуть зрозуміти особливих обставин, серед яких формувалася і росте УПА. Тому всю роботу в відділах укладають на касарняний лад. Якщо військовий вишкіл й провадять за певною системою, то часто звертають більше уваги справам у нас другорядним (впоряд) за рахунок стрілецького вишколу. Замітне, що більшості командирам брак ініціативи і вони часто губляться, головню коли йде про

¹⁹ Генерал Тарас Чупринка. До генези Української Головної Визвольної Ради... С. 337.

²⁰ Витяг з протоколу допиту О. Луцького від 1–2 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія*. Київ, Торонто. Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. С. 336.

²¹ Яшан В. Під брунатним чоботом... С. 90.

²² Паньківський К. Військові справи – Дивізія «Галичина». *Українська дивізія «Галичина». Матеріали до історії*. Торонто; Нью-Йорк: Брацтво кол. Вояків І-ої УД Української Національної Армії, 1990. С. 26.

бій (в регулярній армії вони призвичаєні під час бою діставати докладні директиви, а тут приходиться діяти самостійно!)»²³.

Водночас треба ствердити, що набутий, зокрема в лавах УГА, військовий досвід ставав у нагоді окремим учасникам УНС, окрім іншого, й у провідницькій сфері. Один із таких випадків трапився 23 та 24 листопада 1943 р. у районі сіл Кобиловолоки, Папірня та Яблунів (Копичинецький повіт, Тернопільщина). У зіткненні між новобранцями, які стали основою майбутньої сотні «Буйні», та німецькими частинами українських вояків очолив попередньо відкомандирований до них зі складу сотні УНС «Сіроманці» таборовий «Крук». Його основним завданням була допомога в облаштуванні вишкільного табору новосформованої сотні. Проте перед зіткненням із гітлерівцями він сприймався стрільцями «чоловіком ... що ... в разі нападу ворога на табір зможе обняти над ними команду»; зрештою «д-г Крук», «старший чоловік, бувший учасник УГА», який «мав уже життєвий досвід на війні», виконував обов'язки керівника «групи» після зміщення командира (ім'я не встановлене) Грози до призначення Степана Маркіза («Гордія»)»²⁴.

Вирішення питання із забезпечення збройних відділів командним складом відбувалося здебільша через організацію вишкільних заходів. Необхідно відзначити, що, крім спрямованих на підготовку командного складу, націоналістичне підпілля проводило збройні вишколи для загалу членства. У спогадах, які стосуються с. Плєсківці (Тернопільщина), йдеться про «накази відбувати військові вишколи молоді», у результаті чого «хлопці збиралися також на військові вишколи, що їх проводив підстаршина УГА ... Спочатку вишкіл йшов по стодолах. Опісля ми виходили на польові вправи до лісу, де ми мали в ярузі також гостре стріляння до манекенів»²⁵.

Зауважу, що члени УНС, які мали за плечима досвід служби в УГА, задіявалися і в інших сферах забезпечення діяльності новопосталих збройних частин. У літописі сотні «Буйних» містяться згадки про керівництво облаштуванням таборових споруд на місці перебування новобранців у другій декаді листопада 1943 р. уже згаданим «таборовим “Круком”», який «до будування колиб по спеціальності був наданий з відділу “Сіроманці”»²⁶. Обов'язки кухаря на початках вишкільного етапу в таборі сотні УНС «Трембіта» виконував стрілець «Іскра». У спогадах він характеризується як «найстарший віком у сотні, ще колишній український січовий стрілець», який «прийшов до сотні разом зі своїм 17-літнім сином, “Козаком”, з околиць Рави-Руської»²⁷.

Командування окремих тактичних одиниць УНС прискіпливо ставилося до комплектації особового складу. Одним із критеріїв відбору був вік. Траплялися випадки, коли бажання новобранців долучитися до збройної боротьби не бралось до уваги. Така ситуація, для прикладу, змальована при описі розвитку відділу особливого

²³ Організаційний звіт про діяльність ОУН в Тернопільській області. 5 вересня 1944 р. *Літопис УПА. Нова серія*. Київ, Торонто, 2012. Т. 20: Воєнна округа УПА «Лисоня» 1943–1952. С. 622.

²⁴ «Колос» [Касьян Брикайло]. Хроніка сотні «Буйні» (1948 р.). *Літопис УПА. Нова серія*. Т. 20. С. 396, 397–398, 399.

²⁵ Кузьма П., «Камінь». Моя праця в підпіллі в час постанови УПА. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто, 1989. Т. 12: Третя подільська воєнна округа «Лисоня». С. 253.

²⁶ «Колос» [Касьян Брикайло]. Т. 20. С. 396, 397–398.

²⁷ «Чорноморець» [Лукаш Жабич]. Сотня «Трембіта» (спомин). *Літопис Української Повстанської Армії*. Т. 12. С. 217.

призначення під керівництвом В. Андрусяка («Грегіт», «Різун») в околицях лісового масиву «Чорний ліс» (сучасна Івано-Франківщина). Наслідки відбору визначено так: «Між нами було з п'ятнадцять, що мали приблизно п'ятдесят років. Вони були змушені вертатись додому. Хоча всякими силами намагались залишитись, але, по довгих переконуваннях, зрозуміли тяжкі обставини українського повстанця, відійшли»²⁸.

Підсумовуючи, зазначу, що ОУН(б) у часі Другої світової війни намагалася зробити дійсністю ідею національної державності. Ті заходи, зокрема названий «Акт відновлення Української Державності», до яких вдавалося керівництво націоналістів, трактувалися як продовження започаткованого в період національної революції 1917–1921 рр. державного будівництва. Визначальна роль у досягненні означеної проводом ОУН(б) стратегічної мети відводилася стану кадрового ресурсу організації. Серед її учасників числилися такі, що пройшли горнило подій визвольних змагань, служили в тодішніх національних військових формуваннях, зокрема УГА. Відзначаючи ту обставину, що військова справа періоду 40-х років ХХ ст. суттєво відрізняється від тієї, з якою стикалися ці ветерани, керівництво революційного крила націоналістів все ж залучало комбатантів УГА до розбудови військових формувань. У межах Галичини в період липня–грудня 1943 р. це були тактичні одиниці УНС. Досвід колишніх військовиків УГА задіянувався на різних рівнях: від інтендантського до командного. Представлені факти підтверджують це. Водночас варто наголосити на необхідності подальшого розпрацювання означеної тематики в контексті вивчення постання й еволюції національної мілітарної традиції ХХ ст.

REFERENCES

1. «Akt vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavnosti», ukhvalenyi Ustanovchymy zboramy zakhidnykh ukrainskykh zemel u Lvovi. Samostiina Ukraina. 1941. (2009). In M. Kuhutiak (Ed.), *Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v XX st.: Dokumenty i materialy* (Vol. 2 (1), p. 159). Ivano-Frankivsk: KPF «ЛИК» [in Ukrainian].
2. «Chornomorets» (Lukash Zhabych). Sotnia «Trembita» (spomyn). *Litopys UPA. Osnovna seriia*, 12, 217 [in Ukrainian].
3. «Danylo». Orhanizatsiinyi zvit (lypen–serpen 1944 r.) *Litopys UPA. Nova seriia*, 20, 622 [in Ukrainian].
4. «Kolos» (Kasian Brykailo). Khronika sotni «Buini» (1948 r.). *Litopys UPA. Nova seriia*, 20, 396–399 [in Ukrainian].
5. Argasinski, M. (2010). *Konspiracija w powiecie lubaczowskim w latach 1939–1947*. Zwierzyniec, Rzeszów: OS «Ostoja» [in Ukrainian].
6. Bedrii, A. (1983). *OUN i UPA*. New York; London; Munich; Toronto: Ukrainska tsen-tralna informatsiina sluzhba [in Ukrainian].
7. Chornyi lis: vydannia komandy Stanslavivskoho taktychnoho vidtynka UPA (Chornyi lis), 1947–1950. Peredruk pidpilnogo zhurnalu UPA (Vol. 1). (1987). *Litopys UPA. Osnovna seriia*, 3 [in Ukrainian].

²⁸ Павло, пор. УПА. У повстанці! (Спомин). *Літопис Української Повстанської Армії*. Т. 3, кн. 1. С. 192.

8. Heneral Taras Chuprynka (Shukhevych R.). Do henezy Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady (1948 r.). *Litopys UPA. Nova seriia*, 10, 337 [in Ukrainian].
9. Ilnytskyi, V. (2016). *Karpatskyi krai OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954)*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
10. Ishchuk, O., & Ohorodnik, V. (2010). *Heneral Mykola Arsenych: zhyttia ta diialnist shefa SB OUN*. Kolomyia: Vydavnycho-polihrafichne tovarystvo «Vik» [in Ukrainian].
11. Kuzma, P. (1989). «Kamin». Moia pratsia v pidpilli v chas postannia UPA. *Litopys UPA. Osnovna seriia*, 12, 253 [in Ukrainian].
12. Lebed, M. (2012). UPA. Ukrainiska Povstanska Armiiia. Yii geneza, rist i dii u vyzvolnii borotbi ukrainskoho narodu za Ukrainsku Samostiinu Sobornu Derzhavu (Vol. 1). Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. (Original work published 1946) [in Ukrainian].
13. Pankivskiy, K. (1965). *Roky nimetskoj okupatsii*. New York, Toronto [in Ukrainian].
14. Pankivskiy, K. (1970). *Vid derzhavy do komitetu* (2nd ed.). (Vol. 10). New York; Toronto: Vyd-vo Mykoly Shlemkevycha «Zhyttia i mysl» [in Ukrainian].
15. Pankivskiy, K. (1990). *Viiskovi spravy – Dyviziia «Halychyna». Ukrainaska dyviziia «Halychyna». Materialy do istorii*. Toronto; New York: Bratstvo kol. Voiakiv I-oi UD Ukrainskoi Natsionalnoi Armii [in Ukrainian].
16. Pavlo, por. UPA. U povstantsi! (Spomyn). Chornyi lis. Neperiodychno vydannia UPA «Chornyi lis». Z drukarni im. S. Petliury v Stanyslavovi. R. II. Ch. 1–2(4–5). Sichenliutyi 1948 r. *Litopys UPA. Osnovna seriia*, 3 (1), 192 [in Ukrainian].
17. Protokol dopytu Lutskoho Oleksandra Andriiovycha vid 1–2 serpnia 1945 r. *Litopys UPA. Nova seriia*, 9, 336 [in Ukrainian].
18. Rusnachenko, A. (2002). *Narod zburenyi: natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini i natsionalni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940–1950-kh rokakh*. Kyiv: «Pulsary» [in Ukrainian].
19. Sirskiy, V. (2000). *UPA i dyviziia «Halychyna»: fakty i fantaziia*. B.m.v. [in Ukrainian].
20. Sodal, P. (1995). *Ukrainska Povstancha Armiiia, 1943–1949. Dovidnyk II*. New York: Proloh [in Ukrainian].
21. V. Zh. Velyka proba 30 chervnia 1941. Striletski visti. Orhan VShVO II. Ch. 6. Rik II. Cherven 1945 r. *Litopys UPA. Nova seriia*, 13 (2), 652 [in Ukrainian].
22. Vitenko, M., & Kuhutiak, M. (Ed.). (2009). *Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh na Prykarpatti v XX st.: dokumenty i materialy* (Vol. 2). Ivano-Frankivsk: KPF «LIK» [in Ukrainian].
23. Voienna Okruha UPA «Buh» 1943–1952. Dokumenty i materialy (Vol. 2). (2009). *Litopys UPA. Nova seriia*, 13 [in Ukrainian].
24. Yashan, V. (1989). *Pid brunatnym chobotom. Nimetska okupatsiia Stanyslavivshchyny v Druhii svitovii viini, 1941–1944*. Toronto: New Pathway Publishers Limited [in Ukrainian].
25. Zhyttia i borotba «Tarasa Chuprynky» (1907–1950). Dokumenty i materialy. (2007). *Litopys UPA. Nova seriia*, 10 [in Ukrainian].

Ihor DROHOBYTSKYI

Doctor of Philosophy

Teacher of the Department of Theory and Methods of Teaching

Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>

e-mail: drogobutsky@ukr.net

FEATURES OF USING THE EXPERIENCE OF THE ARMED STRUGGLE FOR STATEHOOD, 1918–1919, IN THE CREATION OF UKRAINIAN NATIONAL SELF-DEFENSE, 1943

The article covers some aspects of the use of military experience of Ukrainian armed groups of the period of the national liberation struggle 1917–1921 by the members of the nationalist wing of the national resistance movement during World War II.

Much attention is given to measures aimed at the development of tactical units of the structure of the Ukrainian People's Self-Defense (Ukrainska Narodna Samooborona; UNS) in the second half of 1943 in Galicia.

These facts are analyzed in the context of the development of a national army concept among leaders of Ukrainian nationalists at the various stages of the Nazi-Soviet war (1941–1945). The main stages of their vision evolution of the development process of the domestic armed forces are outlined. The author highlights the reasons and the factors of shifting focus from the idea of creating a regular army to the idea of deploying a partisan form of struggle against the occupation regimes, characterized the role of the armed forces in the implementation of the idea of national statehood. The specifics of the ideological motive of the armed struggle are revealed with emphasis on the tradition of struggle for the nation's interest.

The paper also concentrates on external and internal preconditions for expanding the geography of armed resistance to the occupiers, regional specifics in the processes of deployment of military structures run by the nationalist wing of the Ukrainian resistance movement.

Keywords: tradition, statehood, armed forces, resistance, nationalism.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

НОВІТНЯ ДОБА

ВИПУСК 6

Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 6. 264 с.

У збірнику представлено дослідження з новітньої української та світової історії за період від Першої світової війни і до сьогодення. Наголошено на закономірностях й особливостях розвитку суспільно-політичних і націєтворчих процесів в Україні у контексті історії європейських народів, зокрема становища українського суспільства в умовах тоталітарних режимів. Розкрито особливості українського визвольного руху, воєнної історії, формування державних інституцій, роль культури у становленні громадянського суспільства, вивчення джерел та історичної біографістики.

Contemporary era / [resp. ed. Mykhailo Romaniuk; I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. Lviv, 2018. Issue 6. 264 p.

The collection presents studies on modern Ukrainian and world history from the First World War to the present. Emphasis is placed on the regularities and features of the development of socio-political and nation-building processes in Ukraine in the context of the European nations' history, in particular the position of Ukrainian society under totalitarian regimes. The features of the Ukrainian liberation movement, military history, formation of state institutions, the role of culture in the development of civil society, the study of sources and historical biography are revealed.

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 5 від 20.12.2018 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голембійовська-Тобіаш Анета (*Gołębiowska-Tobiasz Aneta*), dr (Польща)

Дзінковський Томаш (*Dzieńkowski Tomasz*), dr (Польща)

Красівський Орест Якубович, д.і.н., проф. (Україна)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Пасіцька Оксана Ігорівна, к.і.н. (Україна)

Патер Іван Григорович, д.і.н., проф. (Україна)

Руда Оксана Василівна, к.і.н. (Україна)

Сова Андрій Олегович, к.і.н., доц. (Україна)

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

Стасюк Олександра Йосипівна, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Трофимович Лілія Володимирівна, к.і.н., доц. (Україна)

Цецик Ярослав Петрович, к.і.н., доц. (Україна)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ПАТЕР Іван. Видавнича діяльність Союзу визволення України	3
ДЗІСЯК Ярослав. Нащадки шляхти – керівники українських збройних формувань Галичини першої чверті ХХ століття	20
ДРОГОБИЦЬКИЙ Ігор. Особливості використання досвіду збройної боротьби за державність 1918–1919 років у справі творення Української народної самооборони (1943)	32
ПАВЛОВИЧ Юрій. Особливості внутрішньої політики Республіки Білорусь в українській візії (1991–2004)	41
ТКАЧУК Андрій. Проблеми військового будівництва в Україні на початку 2000-х років	57
ПОПКО Сергій. Вплив російської збройної агресії на активізацію співпраці НАТО й України (2014–2018)	68

До 100-річчя ЗУНР

ГЕЛЕЙ Степан. Західноукраїнська Народна Республіка в історичних працях Василя Кучабського	78
СНУПРИІ Leonid. Geopolitical views of Stepan Rudnytskyi – advisor to the West Ukrainian People’s Republic	98
ТИМЧЕНКО Роман. Дипломати УНР і ЗУНР на Паризькій мирній конференції	105
МАЛЮТА Ольга. Західноукраїнська Народна Республіка: зовнішньо-політичне й економічне підґрунтя утвердження української державності	119
MARCHENKO Yaroslav. Vovchukhiv operation of the Ukrainian halychyna’s army (1919): background, progress, aftermath	143
ЗУБКО Ольга. Перемоги та поразки ЗУНР на сторінках подільської преси (1918–1919)	153
ФІЦУЛЯК Мирослав. Листопадові дні 1918 року в Перемишлі	163

ПОСТАТІ

- КОСТИШИН Роман. Громадсько-політична діяльність Володимира Кохана
в історіографічному дискурсі 177
- РОМАНЮК Михайло. Становлення особистості
Головного командира УПА Василя Кука (1913–1941) 189

ОСОБЛИВИЙ ПОГЛЯД

- ЯКИМОВИЧ Богдан. Причини поразки ЗУНР:
інвазія, героїзм, бездіяльність чи зрада? 198

ПУБЛІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ

- СОВА Андрій. Невідомі документи львівських архівів
про діяльність Романа Шухевича в Українському студентському
спортовому клубі 212
- СТАСЮК Олександра. Демократія по-сталінськи,
або як фальсифікували вибори в Радянському Союзі. 243
- ЗАЙЦЕВ Юрій. «Ненавиджу ґрати на вікнах» 249

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

- КРОВИЦЬКА Ольга. [Огляд на]: Падовська О.
«Книжка про Малковичі». Львів: Ліґа-Прес, 2014. 928 с. 258